

FORMAAT EN ALLOCHTOON JONGERENWERK ANNO 2012 OVER VANDAAG EN MORGEN

Gerd Vanmeenen

Formaat Jeugdhuiswerk Vlaanderen, de Vlaamse federatie van jeugdhuisen en jongerencentra, ondersteunt zo'n 380 jeugdhuisen en jongerencentra in Vlaanderen. Sinds 2008 ondersteunt deze federatie ook een 50-tal allochtone jongerenwerkingen verspreid over Vlaanderen. Tijdens de studiedag 'Allochtoon Jongerenwerk anno 2012: over vandaag en morgen' schetste de federatie een stand van zaken over allochtoon jongerenwerk anno 2012 aan de hand van een bevraging van 23 jongerenwerkingen. In dit artikel geeft Gerd Vanmeenen van Formaat meer uitleg over de resultaten van deze bevraging en over de weg die de organisatie tijdens afgelopen 4 jaar aflegde inzake de ondersteuning aan allochtone jongerenwerkingen.

FORMAAT EN ALLOCHTOON JONGERENWERK?

De diverse en multiculturele samenleving is een feit. Dit heeft ook gevolgen voor het jeugdwerk, waar verschillende culturen elkaar steeds meer ontmoeten. Zo ontstonden de laatste decennia heel wat nieuwe allochtone jongerenorganisaties met als doel jongeren uit de buurt een zinvol vrijetijdsaanbod te bieden en ontmoetingskansen voor hen te creëren.

Deze organisaties bereiken heel wat jongeren uit de buurt, maar zijn vaak relatief nieuw en vinden niet altijd even gemakkelijk de weg naar ondersteuning en erkenning in het jeugdwerklandschap. Met deze vaststelling in het achterhoofd en mede op vraag van toenmalig minister van jeugd Bert Anciaux startte Formaat met Formaat Plus een specifiek project ter ondersteuning van deze jongerenwerkingen.

Ondertussen is het project Formaat Plus uitgegroeid tot een integraal onderdeel van Formaat jeugdhuiswerk Vlaanderen. Momenteel zijn er binnen het team van Formaat 3 ondersteuners voor jongerenwerkingen en ook de stadswerkers in Gent en Antwerpen¹ begeleiden een aantal jongerenwerkingen.

Deze stabiele basis zorgde ervoor dat Formaat Plus in alle rust een eigen weg kon zoeken en kon experimenteren met het ondersteunen van allochtone jongerenwerkingen en het ontwikkelen van een eigen netwerk en aanbod. De laatste jaren hebben we, via intensieve contacten, zoekwerk en babbels met interessante partners een stevig netwerk uitgebouwd bestaande uit 50 jongerenwerkingen. In 2011 alleen al legden we meer dan honderd bezoeken af bij onze werkingen. Deze individuele contacten vormen meteen ook de basis van ons ondersteuningsaanbod, naast vorming en begeleidingstrajecten.

ALLOCHTOON JONGERENWERK ANNO 2012?

De ervaring leert ons dat allochtone jongerenwerkingen een essentiële rol spelen in het hedendaagse jeugdwerk in Vlaanderen. Ze slagen er onder meer in om met weinig middelen en ondersteuning heel wat jongeren te bereiken, organiseren laagdrempelige activiteiten voor jongeren, en schrijven mee aan een sterk lokaal jeugdwerk. De ervaring leert ons echter dat deze jongerenwerkingen vaak relatief onbekend zijn en daarom moeilijk de weg vinden naar de evidente ondersteuningskanalen voor jeugdwerkorganisaties. Daarnaast hebben jongerenwerkingen vaak een brede werking (volwassenenwerking, huistaakbegeleiding,...) waardoor ze het vaak moeilijk hebben erkenning te krijgen als jeugdwerkinitiatief.

Om hierop een antwoord te geven en wat meer bekendheid te creëren voor allochtone jongerenwerkingen en de manier waarop ze werken, voerde Formaat in 2012 een bevraging uit bij 23 jongerenwerkingen, verspreid over Vlaanderen. Gewapend met camera en microfoon, vroegen we een kleine honderd vrijwilligers en leden naar een aantal concrete gegevens van hun werking (bereik, aantal leden, aantal activiteiten, doelstellingen,...) en polsten ook naar wat ze zelf van hun werking vinden. 23 werkingen vulden een schriftelijke enquête in en in 11 van deze jongerenwerkingen organiseerden we diepte-interviews met de leden en vrijwilligers. Resultaat: een filmpje over 'allochtoon jongerenwerk anno 2012'ⁱⁱ en een gelijknamig onderzoeksrapport. Beide tools geven informatie over wat allochtone jongerenwerkingen doen en hoe de vrijwilligers zelf hun jongerenwerking zien en beleven.

VIJF HIGHLIGHTS

In wat volgt geven we, aan de hand van vijftal highlights een overzicht van de belangrijkste resultaten van het onderzoek. We benoemen hierbij een aantal meerwaarden en troeven van de bevraagde allochtone jongerenwerkingen. Anderzijds halen we ook een aantal uitdagingen waar de vrijwilligers dagelijks mee worstelen.

1. Een uniek jongerenbereik

Jongeren met diverse roots - De 23 bevraagde organisaties bereiken allemaal samen zo'n 2350 jongeren. Gemiddeld heeft elke jongerenwerking een ledenbestand van ongeveer een 100-tal jongeren. Uniek aan deze vrijwilligersorganisaties is dat ze vooral jongeren met diverse roots bereiken, jongeren dus die zich niet altijd aangesproken voelen in het aanbod van andere jeugdorganisaties (jeugdhuizen, jeugdbewegingen,...).

Gebonden aan etnisch-culturele gemeenschappen - Het grote bereik van jongeren met diverse roots wil echter niet zeggen dat allochtone jongerenwerkingen daarom een mix aan origine en culturen bereiken. Het onderzoek leert ons dat de meeste werkingen jongeren van een bepaalde etnisch culturele gemeenschap bereiken (bv. Turkse jongeren, Afrikaanse jongeren,...). Hoewel de jongerenwerkingen dit vaak als een werkpunt zagen, ervaren jongeren uit 7 van de 11 geïnterviewde jongerenwerkingen deze gebondenheid aan een bepaalde cultuur als een belangrijk pluspunt. Door het feit dat iedereen een bepaalde afkomst en cultuur deelt voelen jongeren er zich thuis en worden ze eens niet als anders bestempeld.

Intergenerationeel bereik - Een derde vaststelling uit het onderzoek omvat wat wij noemen het intergenerationele aspect. We zien dat de van de bevraagde meeste jongerenwerkingen zowel kinderen, jonge tieners, jongeren en jongvolwassenen bereiken. Daarbovenop geven ook een negental werkingen aan ook volwassen te bereiken tijdens activiteiten. Iets minder dan de helft van de 23 werkingen maakt ook deel uit van een bredere vzw (volwassen vereniging of moskee), waardoor er vaak verschillende generaties tegelijkertijd in de jongerenwerking aanwezig zijn.

Veel tieners - 21 van de 23 bevraagde werkingen geven aan tieners (12 tot 16 jaar) te bereiken. Dit is toch wel opvallend, zeker als we zien dat jeugdhuizen bijvoorbeeld het vaak moeilijk hebben om deze doelgroep te bereiken. Een mogelijke verklaring hiervoor vinden we in het intergenerationele bereik van jongerenwerkingen. Kinderen komen al van kleinsaf mee met hun ouders naar de werking en groeien zo door naar de jongerenwerking.

Jongens en meisjes - Op niveau van de leden bereiken de meerderheid van de jongerenwerkingen (17 van de 23) een goede mix van meisjes en jongens. Sommige werkingen werken hiervoor met gescheiden deelwerkingen (maar dat is een nipte minderheid). De trekkers/vrijwilligers waarmee Formaat meest contact heeft zijn echter meestal jongens/mannen (bij 4 van de 23 bevraagde werkingen is de formaatcontactpersoon een vrouw).

Waarom komen jongeren naar hun werking? - Tijdens de interviews vroegen we ook waarom leden en vrijwilligers hun jongerenwerking tof vinden. Daaruit blijkt dat jongeren 'ontmoetingskansen' en 'het

laagdrempelig aanbod' zeer vinden. Met laagdrempelig aanbod bedoelen jongeren onder meer het feit dat activiteiten in de jongerenwerking gratis zijn, dat ze er goedkoop kunnen eten en drinken, dat ze ruimte krijgen voor hun geloof,... . In onderstaande tabel geven we een overzicht van de belangrijkste redenen waarom jongeren hun werking tof vinden.

CLUSTERS/THEMA'S	ANTWOORDEN HEBBEN BETREKKING OP...	IN HOEVEEL WERKINGEN BEVRAAGD
Ontmoeten	Ontmoeten, babbeltje met vrienden ...	9 van de 11 werkingen
Laagdrempelig aanbod	Gratis eten, gratis activiteiten, lessen ...	8 van 11 werkingen
Fun	Leuke activiteiten, ...	8 van de 11 werkingen
Samen	Groepsgevoel, verbondenheid	7 van 11 werkingen
Ruimte voor engagement	Zelf dingen doen, inspraak	7 van de 11 werkingen

Tijdens de interviews in 11 jongerenwerkingen vroegen we jongeren waarom ze hun jongerenwerking tof vinden. Deze tabel geeft een overzicht van de belangrijkste antwoordcategorieën

2. Sterke focus op preventie

Het aanbieden van een veilige omgeving aan jongeren, als alternatief voor de straat, is in de meerderheid van de werkingen een belangrijk uitgangspunt. Jongerenwerkingen en hun vrijwilligers willen jongeren in een veilige omgeving ontmoetingskansen bieden en hen bijstaan in hun ontwikkeling. Dit meestal vanuit een persoonlijke vaststelling van de vrijwilligers/bestuursleden dat het niet makkelijk is om als allochtone jongere op te groeien. Jongerenwerkingen proberen jongeren via een laagdrempelig ontmoetingsaanbod op te vangen en een nuttige vrijetijdsbesteding te bieden, met de nadruk op educatie en zinvolheid.

Dit weerspiegelt zich ook in het aanbod van jongerenwerkingen. Ze willen jongeren kansen aanbieden zodat ze zich kunnen ontwikkelen en integreren in de maatschappij (16 van de 23 werkingen). Dit doen ze via begeleiding, (educatieve) activiteiten, en aanbieden van veilige ontmoetingskansen:

Jongeren kunnen er terecht met vragen, sommige werkingen bieden huistaak begeleiding aan, of bieden workshops aan rond de actualiteit. Andere werkingen leggen dan willen jongeren dan weer de kans bieden om talenten te ontwikkelen en hun identiteit vorm te geven.

Uit het onderzoek blijkt dat de meeste vrijwilligers het laagdrempelig ontmoetingsaanbod als de motor van de jongerenwerking beschouwen. Zo bieden ze jongeren de kans om onder gelijken en in een veilige, gekende omgeving hun vrienden te ontmoeten.

DOELSTELLING?	AANTALWERKINGEN
Jongeren helpen bij de ontwikkeling	16 van de 23 werkingen
Jongeren van de straat houden, alternatief bieden voor de straat	14 van de 23 werkingen
Ontmoetingsplaats bieden aan jongeren	10 van de 23 werkingen
Jongeren zich laten amuseren	7 van de 23 werkingen
Jongeren kansen geven om talenten te ontwikkelen	6 van de 23 werkingen

Wij vroegen aan de bestuursleden van 23 jongerenwerkingen wat de belangrijkste doelstellingen zijn van hun organisatie. In deze tabel vind je een overzicht

3. Brede gedragenheid

Sterk netwerk binnen de gemeenschap - Uit de bevraging kunnen we afleiden dat allochtone jongerenwerkingen meestal kunnen rekenen op een sterke gedragenheid binnen hun gemeenschap. Iets minder dan de helft van de werkingen is bijvoorbeeld een onderdeel van een bredere werking, bijvoorbeeld een Moskee of volwassen vereniging. Werkingen die geen onderdeel uitmaken van een bredere werking worden dan weer vaak gedragen voor vrijwilligers die binnen hun gemeenschap een grote bekendheid en vertrouwen genieten. Dit alles zorgt ervoor dat ouders en sympathisanten binnen de gemeenschap een sterk vertrouwen hebben in de werkingen en dat ze ook vaak zelf in de jongerenwerking over de vloer komen. Enerzijds heeft dit een positieve invloed op het jongerenbereik van de organisaties (ouders hebben vertrouwen in de werking en sturen er dan ook hun kinderen/jongeren heen). Anderzijds zorgt deze gedragenheid ook voor het voortbestaan van de werkingen:

- Ouders en andere sympathisanten helpen vaak mee bij de organisatie van activiteiten en ondersteunen jonge vrijwilligers bij het opnemen van engagement.
- Ouders en andere sympathisanten steunen de werkingen vaak financieel, waardoor ze erin slagen de huur voor hun lokalen te betalen en financieel overeind blijven.

De sterke gedragenheid van deze werkingen binnen de gemeenschap kan echter ook bijwerkingen hebben. De vrijwilligers van de jongerenwerkingen willen natuurlijk ook hun eigen koers varen en dat kan soms botsen met de meningen van anderen binnen de gemeenschap of binnen de bredere werkingen. Dat zorgt ervoor dat vrijwilligers moeten zoeken naar een evenwicht tussen de rol van de vrijwilligers en de rol van de bredere gemeenschap.

Gebrek aan extern netwerk - Met de term 'extern' netwerk verwijzen we naar de relatie van allochtone jongerenwerkingen met de lokale overheid, andere jeugdwerkorganisaties en de buurt. Dit externe netwerk is vaak veel minder sterk uitgebouwd. Buiten de gemeenschap zijn er maar weinig actoren in de buurt die de jongerenwerking kennen en weten wat ze doen. Daardoor zijn sommige jongerenwerkingen moeilijk zichtbaar voor bijvoorbeeld lokale overheden en vinden vrijwilligers maar moeilijk de weg naar 'evidente ondersteuningskanalen in de gemeente (jeugdconsulent, basissubsidies, gebruik lokalen,...).

4. Gerund door vrijwilligers

Kleine, gedreven vrijwilligersploegen - Allochtone jongerenwerkingen draaien, net zoals jeugdhuizen bijvoorbeeld, op de inzet van vrijwilligers die jongeren dagelijks begeleiden, ondersteunen en kansen bieden. In het algemeen kunnen we stellen dat de bevraagde werkingen gedragen worden door een groepje van 3 à 5 actieve vrijwilligers, meestal bestuurders (zie tabel). Zij staan meestal in voor de bestuurstaken en de begeleiding van de ontmoetingsmomenten, lessen en activiteiten. Meestal ondersteunen deze bestuurders de werking ook financieel (uit eigen zak).

In de meeste werkingen wordt deze groep aangevuld met een aantal losse vrijwilligers die meehelpen bij activiteiten en praktische taken op nemen. 50 % van de bevraagde werkingen wordt gerund door een vrijwilligersgroep van 10 mensen of minder. Een kleine groep met een zeer grote draagkracht, zeker als je weet dat verschillende werkingen meermaals per week open zijn. Dit alles is bewonderenswaardig, maar zorgt er ook voor dat er een grote druk staat op de vrijwilligersploeg. Als één van de actieve vrijwilligers plots stopt dan kan dit een bedreiging betekenen voor het voortbestaan van deze werkingen. Het streven naar continuïteit en opvolging binnen de actieve vrijwilligersgroep/bestuur is een uitdaging waar jongerenwerkingen vaak mee worstelen.

Grootte bestuur				
0-3	4-5	6-10	10+	
17% v/d werkingen	33% v/d werkingen	33% v/d werkingen	17% v/d werkingen	
Grootte totale vrijwilligersploeg				
0-10	11-15	16-20	21-30	30 +
50% v/d werkingen	30% v/d werkingen	0% v/d werkingen	15% v/d werkingen	5% v/d werkingen

Onderscheid jongeren / vrijwilligers - Uit de resultaten blijkt dat er in de meeste werkingen een onderscheid bestaat tussen enerzijds jongeren en anderzijds vrijwilligers/begeleiders. Vaak zijn vrijwilligers ietwat oudere, vaak jongeren of jong volwassenen (van 22 tot 30), die zelf als tiener en jongere lid waren van de jongerenwerkingen en doorstroomden naar de vrijwilligersploeg. Ze begeleiden de tieners en jongeren tijdens activiteiten en hebben een belangrijke rol voorbeeldfiguur. Op die manier tonen de vrijwilligers dat je als ‘allochtone jongere’ een goede toekomst kan opbouwen in België en zo proberen ze te jongeren stimuleren en bijstaan in hun ontwikkeling.

5. Beperkt budget en nood aan erkenning

Grote financiële druk - We starten met een overzicht van een aantal vaststellingen uit het onderzoek:

- Allochtone jongerenwerkingen hebben over het algemeen weinig constante inkomensbronnen. Een derde van de bevraagde jongerenwerkingen krijgt geen gemeentelijke subsidies en de openingsmomenten leveren geen extra inkomsten op (bv; drankverkoop bij jeugdhuizen).
- Een vaste locatie is een voorwaarde voor de uitbouw van een ontmoetingsplaats. Jongerenwerkingen huren deze locatie vaak op de private huurmarkt. Dit betekent een hoge huurprijs voor een soms ongeschikte infrastructuur. Uit de bevraging blijkt bijvoorbeeld dat 5 jongerenwerkingen een maandelijkse huur van meer dan 500 euro betalen, voor vaak slecht geïsoleerde gebouwen.
- Eerder las je dat vrijwilligers het belangrijk vinden om alle activiteiten en uitstappen zo laagdrempelig (lees gratis) mogelijk te houden voor de jongeren. De jongerenwerking/het bestuur komt dan ook tussen bij vervoerskosten en toegangsprijzen bij uitstappen.

Als je dit overzicht leest, dan hoeven we er geen tekeningetje bij te maken. De financiële druk op jongerenwerkingen is enorm. Om te overleven zijn ze afhankelijk van maandelijkse bijdragen van de eigen vrijwilligers, ouders, ... , fondsenwervende activiteiten binnen de gemeenschap en gemeentelijke subsidies. Het feit dat jongerenwerkingen financieel overleven is dus het gevolg van een grote gedragenheid en vertrouwen van de gemeenschap. Volgens Formaat kan een gemeentelijke ondersteuning inzake infrastructuur een boost geven aan de werking. Een oplossing in de vorm van gemeentelijke infrastructuur of een huursubsidie kan ervoor zorgen dat jongerenwerkingen meer middelen kunnen investeren in de kwaliteit en verdere uitbouw van hun organisatie en zo verder kunnen groeien.

Belangrijkste inkomstenbronnen?	
Eigen bijdragen leden	14 van de 21 werkingen
Gemeentelijke subsidies	11 van de 21 werkingen
drankverkoop	8 van de 21 werkingen
Andere subsidiekanalen	4 van de 21 werkingen
Belangrijkste uitgaven?	
Organiseren activiteiten	12 van de 21 werkingen
Huur van lokalen, infrastructuur	11 van de 21 werkingen

We vroegen aan 23 jongerenwerkingen wat hun belangrijkste uitgaven en inkomsten waren in 2011. Een overzicht vind je in deze tabel.

Nood aan (morele) erkenning en ondersteuning van de lokale overheid - Tenslotte blijkt uit de gesprekken met de vrijwilligers dat ze nood hebben aan ondersteuning vanuit de lokale overheid. Daarbij gaat het niet enkel om financiële ondersteuning, maar vooral ook om ‘morele steun’. Het gaat erom dat vrijwilligers nood hebben aan erkenning en appreciatie voor wat ze doen, namelijk allochtone jongeren een plek geven en hen helpen om te integreren in de maatschappij. Momenteel is dit soms te weinig het geval. Het gaat om een regelmatig contact, een informeel bezoekje, gelijke kansen in vergelijking met andere jeugdwerkinitiatieven en respect voor methodiek en de eigenheid van de jongerenwerking. Nu passen bijvoorbeeld een aantal activiteiten van jongerenwerkingen niet altijd in het bestaande subsidiebeleid van lokale overheden (bv huistaakbegeleiding) en is het daarom soms niet mogelijk om erkend te worden als jeugdwerkinitiatief.

CONCLUSIES EN UITDAGINGEN VOOR DE TOEKOMST

Zoals eerder vermeld vervullen allochtone jongerenwerkingen een belangrijke rol in het hedendaagse jeugdwerk in Vlaanderen. Ze slagen erin om met weinig middelen, vanuit een sterk engagement en met aangepaste methodieken jongeren te bereiken die hun weg niet vinden naar andere jeugdwerkverenigingen. Wat opvalt is onder meer de focus op preventie, educatie en veiligheid en de sterke gedragenheid die deze werkingen genieten binnen de gemeenschap. Toch zijn er ook een aantal factoren die jongerenwerking bedreigen of in hun ontwikkeling belemmeren bv de financiële onzekerheid, de kleine vrijwilligersploegen en een gebrek aan appreciatie en erkenning.

Om aan deze uitdagingen het hoofd te bieden hebben deze werkingen en hun vrijwilligers nood ondersteuning. Ondersteuning van partners als Formaat of andere federaties, maar ook en niet in het minst van (lokale) overheden. Het is belangrijk dat allochtone jongerenwerkingen appreciatie en erkenning krijgen om wat ze doen met de jongeren, en niet omwille van de vorm die ze aannemen. Formaat beseft dat het geen simpele opdracht is om een subsidiebeleid op punt te zetten die dergelijke jongerenwerkingen, met al hun bredere en grensoverschrijdende activiteiten (intergenerationele werking, huistaakbegeleiding,...) een plaats kan geven. We willen er dan ook graag mee over nadenken.

NOTEN

ⁱ In de steden Gent en Antwerpen zijn er 2 stadswerkers van Formaat Jeugdhuiswerk Vlaanderen actief. Zij ondersteunen de jeugthuizen en jongerenwerkingen in respectievelijk Gent en Antwerpen.

ⁱⁱ Voor het filmpje zie http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=MVzuYJ303QU#!